

ФАНИ ПОПОВА-МУТАФОВА ГОСПОДАРКАТА НА КИЕВ

chitanka.info

Историкът С. Сиромятников отрича норманския произход на Игоревата съпруга и пише:

„Олга е била българска княгиня от столицата Плиска.“

(Журнал
Министерства народного
просвещения. С.
Петербург, 1912 г. стр.
125)

*„На Игоря Олег доведе жена из българите,
княгиня. И тя беше много мъдра.“*

(Архимандрит
Леонид „Откуда родом
была великая княгиня
русская Ольга?“

„Русская старина“ С.
Петербург 1888 г. стр. 222)

*„От гледна точка на историческата
вероятност, довеждане жена на Игор от
българския град Плиска е много по-понятно,
отколкото появяването на Олга из Пскова, за
който град нищо повече не е известно през 10
век.“*

Академик Н.
Тихомиров. Исторические
связи русского народа с
южными славянами с
древнейших времен до
половин 17 в.
„Славянский сборник“,
Гос. изд. политической
литературы, Москва, 1947
г., стр, 139)

Весело препускаше Игор Рюрикович в сенчестата дъбрава. Пот беше изросило по зачервеното му лице, над горната му устна, там, където току-що бе почнал да никне червеникав мъх, малко по-тъмен от разпилените му от вятъра коси. Козината на черния му жребец лъщеше, мокра, а хрътовете му тежко дъхаха с изплезен език, само младежът не се насищаше да гони дивеча, преследвайки го упорито, докрай. Лъвът бе най-голямата му страст. Още от детска възраст той бе започнал да се упражнява в изкуството да опъва лък и да мята копие. А сега, стигнал мъжко достойнство, синът на княз Рюрик не виждаше нищо наоколо си, освен кучета, коне и оръжие.

Далеч зад него останаха звуците на сребърния рог и глъчката на ловджийската дружина. Все по-слаб заглъхваше гласът на чичо му Олег, който неспокойно викаше, зовейки го на говора на варягите:

— Ингвар! Ингвар!

Наследникът на руския престол се увеличаше все по-навътре в непознатата гора. На всяка цена искаше да завърши деня с улавяне на някоя по-едра плячка. Дирейки леговището на една лисица, той слезе от коня си, завърза го, почна да се промъква полунаведен между гъсто преплетените клони, някъде трябваше дори да пълзи на колене, после отново почваше да тича подир лаещите кучета.

Изведнъж гората разрежда. Игор излезе на една неокосена ливада, по чийто краен ръб се проточваше рядък храсталак. Зад него просветваха сините талази на широка, тиха река. Момъкът се затече натам, застана край брега, стиснал юмруци в безсилен гняв. На отсрещния бряг пасеше стадо сърни, водено от необикновено едър елен. Това бе желаният лов, за който той отдавна бе мечтал.

По водата плуваше малка ладия.

Игор викна нетърпеливо на младежа, който гребеше, да приближи и го прекара отвъд. Любезният лодкар веднага го послуша. Загледан жадно в дивеча, Игор подканваше младежа да бърза, за да не изтърве желаният лов.

— Дай греблата насам! Аз умея по-добре от тебе да ги въртя! Ако изтърва това стадо, няма да се върна вече в Киев!

Кръшен смях отвърна на дръзката момчешка закана.

Игор бързо се обърна и спря поглед върху лодкаря. Сякаш магия закова очите му и той не можа повече да ги откъсне от момата, която

отдалеч бе взел за юноша. Каква бе тая смела девойка, която не се боеше сама да се разхожда из тая усамотена местност?

Князът забрави лова, стадото, Киев, всичко. Никога дотогава той не бе обръщал внимание на жените. Не ги виждаше. Не съществуваха за него. А сега, отведнъж, сякаш сразен от мълния, той откри, че има нещо много по-увличащо и прекрасно от копието, лъка и бягащия дивеч. Някаква нова, непозната сила бе хвърлила безмилостна мрежа връз него и той напразно се мъчеше да се изтръгне от нея. Разгневи се. Задиша тежко и бързо.

Ловджийският му усет се разпали от вида на тази нова плячка, която чакаше да бъде уловена и грабната. У юношата се пробуди мъжът и господарят. Тази мома трябваше да бъде негова. Той се изправи в люлеещата ладия, направи няколко стъпки:

— Дай ми греблата! Как те зоват, девойко?

— Олга.

Тя бързо се дръпна назад.

Страшен, опасен беше погледът на ловеца, който приближаваше към нея. Променен и алчен, като на граблив звяр. Жената подуши опасността.

— Стой там! Не приближавай!

Черните ѝ очи диво светкаха като на разсърден рис.

Но Игор не спря. Още една крачка и щеше да улови ръцете ѝ, към които стремително простираше своите едри мъжки лапи. С чудна ловкост хубавицата скочи на края на ладията, вдигнала застрашително греблото високо във въздуха.

— Засрами се, Игор Рюрикович! Не подобава на един княз да върши беззакония!

— Откъде ме познаваш?

Виждах те на събора в Чернигов!

— А какво дириш из тия предели? Говорът ти не е тукашен...

— На гости съм при леля си...

— Кого води леля ти?

Момата пак дълго и звънливо се изсмя. Отпусна греблото. Очите на младежа отново се усмихваха, добри и дружелюбни. Той плесна с ръка по бедрото си, зъбите му блестяха.

— Да не мислиш, че се уплаших от греблото ти? Само с една ръка мога да те дигна във въздуха... Е, какво? Не се ли боиш вече от

мене?

— Не.

Игор седна пак на старото си място.

— Защо?

Олга сведе дълги черни клепки. Слънцето биеше право в бялото ѝ лице.

— Ти си добър. И после...

— Какво?

— И после... — девойката посочи дълбоката вода. — Тя е по-силна от тебе.

Буйният момък я изгледа безкрайно учуден. След това тъмна руменина заля цялото му лице. Срам го изгори като пламък. И той стоеше неподвижен на мястото си, без да може да поеме дъх.

Стадото отдавна бе изчезнало. Талазите кротко шумяха. Далече в гората изцвили един забравен кон. Хрътките тичаха покрай брега. Тишината звучеше като песен за две смълчани, омагьосани сърца.

Една хрътка почна да плува към ладията, която приближаваше брега. Преди да слезе, Игор попита:

— Не ми каза кой беше твоят роднина...

Прекрасната мома откъсна лодката от брега, почна да гребе бързо и, отдалечавайки се, извика:

— Леля ми води княз Гостомисъл от Новгород, а дядо ми по майка е Борис, великият хан на българите!

Момъкът дълго стоя неподвижен на брега, загледан в отдалечаващата се ладия, която отнасяше сърцето му.

Преди да слезе на отсрещния бряг, където я чакаха разтревожените ѝ близки, Олга се обърна и му махна с ръка.

Когато дойде време младият Игор Рюрикович да се съчетае в брак с някоя девица, достойна за княжески чертог, посочиха му най-хубавите и най-знатни моми из цялата руска земя: от Прибалтика до Поволжието, от Буг до Днепър река, за да си избере съпруга. Но нито една не можа да развълнува сърцето му. Пред него стоеше винаги неизличимият образ на червенокосата девойка, която не се бе поколебала да се хвърли в едрите талази на реката, ако трябваше да запази своето благоденствие.

Доведоха Олга, дъщерята на българската княгиня Анна и великия боил Сондоке с небивали почести в Киев. Ала тия почести не

бяха отправени толкова към сестреницата на великия цар Симеона, съюзника на стария княз Олег, колкото към хубавата мома, която носеше в себе си най-личните черти на своя произход от Плискова: мъдрост, благост и сърцатост.

Светът не бе виждал двойка, която по да си подхожда. Гуслари съчиниха песни за чудната обич на Игор и Олга. А когато съдбата ги дари с първороден син, щастието им премина човешката мярка.

И тогава дойде злото.

Обикаляйки ширната си държава, великият княз Игор мина и през земята на древляните. Подвластното племе му даде дължимия данък, посрещайки и изпращайки го с почит и преклонение. Ала когато Игор излезе с дружината си извън града, древляните го нападнаха из засада и го убиха. След това го закопаха, без обичайните тържествени обряди като куче край стените на столицата си.

Потъна в печал Киев.

Не замлъкна плачът на жените в древния златовръх трем. Ден и нощ те жалеха съдбата на злочестия си владетел, на младата му вдовица и невръстните им синове. Кой щеше сега да поеме скипър и престол, когато в коварна и враждебна страна почиваше, осквернено от неверен меч, тялото на силния и прекрасен княз? И нямаше кой да почете с тридневни тъжовни тържества паметта му, да издигне могила над гроба му.

Само от очите на Олга никой не видя да избликне сълза.

Тя пое държавната власт и с голяма мъдрост почна да управлява, като наместница на малолетния Светослав, ширната руска страна.

Не мина много време и по вода пристигнаха с ладии двадесет лични мъже, облечени в празнично рухо. Пожелаха да бъдат приети от вдовицата на Игор.

Великата княгиня ги прие, обградена от приближените си съветници и високите чинове сред войводите. Изпълни се ширната приземна „гридница“, чийто таван се подпираше на четиридесетте стълбове, украсени с пъстра резба.

— Добре сте ми дошли, честни гости.

Пратениците се поклониха доземи три пъти поред.

— Добре сме дошли.

Олга ги изгледа с пронизващо око. Лицето ѝ, полузакрито от тъмното було, пристегнато на челото с бяла ивица, беше спокойно и

непроницаемо.

— Говорете сега за какво сте дошли.

Пратениците започнаха да се споглеждат с колебание. Най-последният най-възрастен водач каза:

— Изпраща ни при тебе земята на древляните. Не гневи се, княгиньо. Ние убихме мъжа ти, защото беше като хищен вълк и разоряваше страната ни с тежки данъци. А нашият княз е добър и млад. Затова дойдохме да те помолим да станеш и наша господарка. Да царуваш над киевската и над древлянската страна.

При тази нечувана дързост старите войводи на Олега и Игор сложиха бързо и едновременно ръка връз дръжката на мечовете си, поглеждайки към Олга, в очакване само на един знак.

Нито една сянка не падна връз лицето на царствената жена. То си остана все тъй каменно невъзмутимо. Едва забележима усмивка проблесна в очите ѝ. Тя стана от престола, украсен с драгоценни камъни.

— Игор не може никой да го възкреси. А аз не мога сама да управлявам държавата. Не съм и стара да се откажа от нов брак. Приемам предложението на княза ви.

Поразени, руските първенци отново се спогледаха. Разум ли беше загубила премъдрата княгиня? А тя продължи:

— Ще ви проводя утре моите пратеници, които да ви доведат за годежния пир.

През нощта Олга заповяда да изкопаят в двора на палата огромна и дълбока яма. И вместо годежно угощение, двадесетте високомерни пратеника намериха страшна смърт, живи засипани в трапа, където ги хвърлиха заедно с лодките им.

Още на същия ден от Киев замина бърз гончия за столицата на древляните, с вест до княза им: да изпрати петдесет от най-видните си велможи и войводи, за да придружават княгинята в пътуването ѝ към новия съпруг.

Князът на древляните избра най-знатните си и верни люде и радостно ги изпрати да вземат невестата му. Като пристигнаха в руската столица, сватовете пожелаха веднага да видят новата си господарка. Отговориха им, че обичаят изисква първо да се измият и почистят от пътя, та чак тогава да се явят пред очите на високородната княгиня.

Когато гостите свалиха кожените си шапки и кадифените дрехи, извезани със сребърна сърма, и влязоха да се измият, людете на Олга обградиха банята с дърва и храсти и я подпалиха, като залостиха най-напред всички врати. Сваговете изгоряха живи.

Ала още пламтеше сърцето на Олга от неутолима мъст.

Нов пратеник извести на древлянския княз, че високата му невеста тръгнала на път, като поръчала: при мястото, където бил убит първият ѝ мъж, да приготвят трапеза с обилно ядене, от месо на домашни добичета и дивеч, и щедро напълнени бъчви с вино. Трябвало да стори помен за покойния Игор, преди да отпразнува втория си брак.

Княз Малдит излезе да посрещне невестата, облечен в светли дрехи, украсени с маргарит и злато, заобиколен от многобройна свита, която поздравяваше с радостни викове новата си княгиня.

Олга се отправи първом към гроба на мъжа си. Едва тогава от смразеното ѝ сърце избликна дълбоко стаената мъка. И дълго време велик плач огласяше равното поле.

Най-сетне тя се изправи, изтри очите си и за пръв път погледът ѝ срещна тоя на древлянския владетел. Макар и облечена в жалейни дрехи, с ниско спуснато над веждите покривало, Олга изглеждаше похубава от всякога, тъй стройна и бяла, с кадифяночерни очи и гордо изправена снага. Малдит потръпна от блясъка на тия зеници, които го изгориха като огън. След упокойната гощавка Киевската господарка повели да се издигне голяма могила над гроба на Игор.

И чак тогава лицето ѝ засия весело усмихнато. Страните ѝ се зачервиха от радостно вълнение. Тя промени тъмните жалейни дрехи с невестински, накичи се с цвете, отиде сред свирни и песни към сватбения пир. И докато древляните пиеха без мяра, людете на Олга строго съблюдаваха заповедта ѝ: да не слагат капка в уста.

Когато древляните и вождовете им се напиха и почнаха да се търкалят несвестни по трапезите, русите грабнаха мечове, копия и ножове. Хиляди древляни изкупиха с кръвта си подлото убийство на Игор и наглостта на княза си.

Чак тогава се върна Олга в Киев.

И пак не се укроти гневът на великата княгиня. На следното лято тя събра всички бранни сили на страната, слезе от трема с островърхия позлатен покрив в голямата приземна приемна, застана пред големия дъбов стол, украсен с безценни камъни и от там се качи на коня си,

доведен до самите стъпала на престола. Тъй тръгнаха руските князе на бой.

Начело на войските, заедно с малкия Светослав, тя срещна в много жестоки битки древляните, докато ги прогони до столицата им. Цяла година Олга обсажда силната крепост, но не се разколеба. Древляните щяха най-сетне да се предадат от глад. А когато хората почнаха наистина да мрат от изтощение, без да се решат да отворят градските порти, Олга им проводи пратеник за преговори.

Отговорът беше: бихме се покорили, но се боим, че ще ни посечеш заради твоя княз.

Тогава великата княгиня им прати нов вестител, който протърби следните условия:

Градът може да се предаде спокойно. Никой няма да бъде посечен. Само че да се изпълни обичаят, княгинята иска данък от всяка къща само по три гълъба и три врабци, които да ѝ бъдат поднесени в преклонение.

С учудване и присмех на женската глупост, древляните занесоха своя данък и получиха свободата си. След като дигна обсадата и потегли обратно за Киев, Олга заповяда на войниците си да привържат към всяка птица малки торбички, пълни с огън и сяр.

Сама великата княгиня, със своята ръка, пушна първия гълъб. Изведнъж небето се замрежи от хилядите птици, които се завръщаха към гнездата си. Оттеглила се на един хълм, неподвижна като каменен истукан, Олга наблюдаваше с безстрастен взор пламъците, които унищожаваша столицата на коварното племе, което я беше двойно оскърбило: първо с недостойното нападение над мъжа ѝ и второ, с дръзкото предложение на княза им.

Пред всяка градска порта чакаха руски войски, които ловяха бягащото население и го претърсваха, за да хванат господаря им, който бе успял на време да се спаси от кървавия сватбен пир.

Тъй загина и княз Малдит, добър и красив, ала далеч от понятията за чест и вяроност, които имаха русите и българите.

Най-сетне се завърна премъдрата и смела Олга в Киев, с успокоено сърце.

Обидата, нанесена на рода ѝ, бе измита.

И дълго управлява тя руската държава, не като жена, а като мъж силен и разумен. Достойна потомка на Крума, Омуртага и Бориса, във

всяко свое дело тя издаваше своята българска кръв: страшна за враговете, добра и милостива за почитените люде. Защото колкото беше великодушна и разумна, толкова беше неумолима, когато трябваше да присъди правда.

След палещата задуха на степта и страшния мраз на зимните заледени поля тя обхождаше на кон или в шейна ширните предели на своята държава, за да издири начин как по-леко и честито да живеят подвластните на киевския скиптър племена. Раздели страната на области, в които управляваха княжеските „гриди“ и събираха данъците в особени становища. Дошла от България вече покръстена, тя не искаше никому да наложи вярата си с принуда. Дори и на сина си, наследника Светослав.

Често презвитерът, който бе дошел заедно с нея от Плиска, като неин личен наставник, избран от вуйчо ѝ, цар Симеона, трябваше да ѝ припомни разликата между повелите на християнската вяра и обичаите на езическите българи. Защото неведнъж древната българска кръв я увличаше и тя не въздаваше правосъдие по Закона за съдене на людете, а според прастарите, неписани правила на прадедите. Според тях Олга бе наказала древлянския княз Малдит, както искаше повелята за кръвното отмъщение.

Тогава, макар и дълбоко убедена, че е била права, великата княгиня строеше църкви и училища, викаше монаси от България да обучават децата на славянска писменост, да превеждат гръцки книги, да пишат договорите с чужди държави. Затова народът ѝ я обичаше. Заради съвършеното съчетание на древните добродетели с възвишената нравственост на новата вяра.

Само буйният и войнствен син Светослава тя не можа никога да обърне към християнското учение. Защото храбрият момък разумно ѝ отговаряше:

— Майко, не ти забранявам да разпространяваш новата вяра в моята държава. Въздигай храмове, поучавай народа... Но не искай от мене да приема византийската църква. Защото тогава ще отстъпят от мене мнозина боляри и дружинници. Ще се възбунтуват. И няма да има кого да поведе на рат против враговете и да браня отечеството наше...

Дръзновен и неукротим бе Светослав, ала и твърде мъдър и прям.

Когато тръгваше на бой с врага, той не водеше след себе си обоз, нито котли за варене на месо, а печеше връз жаравата тънко нарязани парчета конско месо или говеждо, или на уловен дивеч. Дори шатра нямаше и спеше заедно с войниците, като слагаше под главата си седлото на коня, а си постилаше чула му. А когато пореше водите на Днепър с веслата, той се отличаваше от другите гребци само по това, че ризата му беше най-бялата, главата му беше обръсната и имаше дълъг, скитски перчем.

И този път, когато видя, че синът ѝ почва да се приготвя за поход, тя загрижено се запита накъде ли смята сега Светослав да поеме, към север или към изток. Ладиите се пребоядисваха, шиеха им нови платна, трупаха се припаси, работеха се нови оръжия.

Но Светослав таеше намерението си мрачен и угрижен. Често топеше дългите си гъсти въси в голямата прадедовска купа с медовина, мълчеше и въздишаше.

Загрижено поглеждаше старата княгиня сина си и мълчеше. След като бе отказала на множество женихи, начело с византийския император, Олга се бе оттеглила от държавните работи, предаде на сина си руския скиптър, и се посвети безпрестанно на дела за щастието на своя народ.

И сега тя пак се качи най-горе, на последния кат на своя каменен трем върху хълма край буйния Днепър, загледа се в ладиите, които плуваха надолу към юг, към земята, където се бе родила, към Плиска, към България... И докато вятърът обвяваше челото ѝ, от което бе свалила за миг тъмното вдовишко було, тя се унасяше в спомени и копнеж за далечния бащин край.

Бе минало много време, откакто вуйчо ѝ цар Симеон и княз Олег, Игоровия чичо, бяха слизали с войските си към Цариград за борба срещу вековния ромейски враг. Но Олег и Симеон бяха умрели, а сега в родината ѝ управляваше слаб и некадърен мъж, братовчед ѝ Петър, който бе попаднал в лукавите гръцки мрежи и бе изтървал бранния меч на дедите си — едничкото нещо, от което се боеше Византия. Братски междуособици подриваха там единството на държавата, създадена с толкова жертви, с кръвта на толкова поколения.

И вместо всички заедно да бранят родината си, българските войводи дележа сили ту на една, ту на друга страна, докато погубиха

великото си царство.

Жестока ненавист кипеше между привържениците на цар Петра и поддръжниците на братята му, които дигаха бунт подир бунт срещу гибелната византийска наклонност на българската управа.

Грижовно слезе Олга по стълбата надолу към голямата гридница, където щяха да се съберат на велик съвет Светославовите боляри и дружинници. Там тя узна това, което измъчваше сърцето ѝ с неясни предчувствия.

Този път Светослав тръгваше на юг.

И за пръв път между майка и син се появи искрата на недоверието.

Старата княгиня отново се почувствува господарка и владетелка, настойница и грижлива майка както на сина си, така и на народа си.

Тя изгледа навъсено великия княз. Строен, с широки рамене като нея, той имаше гълъбовите очи на баща си, но те светкаха също тъй мрачно и заканателно като нейните, когато гняв или обида вълнуваха сърцето ѝ.

— Не забравяй, че имаме договор за мир с Византия! А, ако тръгнеш против българите, помни, че от тях сме виждали само добро... Нашият морски път към Цариград минава все покрай техните брегове и през тяхната суша. Неведнъж са спасявали ладииите ни от беда.

Светослав упорито смръщи гъсти вежди, тръсна гордо глава. Залюля се обичата на лявото му ухо, блесна рубинът сред сиянието на двата едри бисера.

— Аз не отивам против българите, а ще дам помощ на Михаиловите и Ивановите люде, които се бориха срещу некадърния Петър. И народът е против него, откак тръгна по ума на ромейите.

Князът отмахна с трепереща от вълнение ръка перчема, който се спущаше от бръснатата му глава чак под лявото рамо. За пръв път той противоречеше на майка си:

Премъдрата Олга се замисли. После стана от престола си, който беше в ляво от нея на Светослав, и бавно изрече:

— Запомни добре това, което ще ти кажа. На ромейски обещания никога не се осланяй. И когато двама се карат, не се меси помежду им. Ако не ме послушаш, няма да наидеш добър край.

И напусна голямата приемна, последвана от духовника си и приближените жени, сред поклоните на боляри, гридни и войводи.

Ала не послуша Светослав старата си майка и, увлечен от страстта си към битки и победи, потегли към юг, като остави великата княгиня в Киев да пази града и синовете му Ярополк, Олег и Владимир.

В неговото отсъствие дивите и жестоки печенегите нападناха и обсадиха столицата му. Но Олга удържа с храбрите защитници на града тежката обсада, докато Светослав се върна и прогони неприятелите.

И преди да склопи очи, престарялата княгиня пак каза на сина си:

— Не се меси в братски междуособия. Петър умря, но синовете му са родени от гъркиня. Тях ги тегли ромейската им кръв. И не ще останат верни на съюза както по времето на Олег и Симеон...

Господарката на Киевската държава, наречена в кръщението Елена, биде погребана с велика почит и оплакана с нестихваща скръб от всички, които бяха почувствували утеха от справедливата ѝ десница. Все пак, наскоро след смъртта ѝ, Светослав отново потегли към юг и в 969 година сключи съюз с българите за обща борба против вековния враг. Но те раздвоиха силите си. Част от болярите им се биха с русите против ромеите, други отидоха с ромеите против русите. И загубиха свободата си. А Светослав не наиде добър край, беше убит в засада от хана на печенегите, край праговете на Днепър, завръщайки се от България, към родината си.

Дванадесет години след смъртта на великата Олга, внукът ѝ Владимир се покръсти заедно с целия си народ. В църквите му служеха на славянобългарски език, а в училищата монаси, дошли от България, обучаваха с азбуката на Кирил и Методий.

И когато в 985 година руси и българи сключили мир за вечни времена, те дали клетва: мирът помежду ни ще престане, когато камък заплува, а хмелът потъне.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.